

Εκπαίδευση Επιμορφωτών Β' επιπέδου Τ.Π.Ε.

Συστάδα: Ξένες Γλώσσες

ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ - ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Ανάπτυξη εκπαιδευτικού σεναρίου και σχεδιασμός συνοδευτικών φύλλων εργασίας

Ενότητα 7.7.3 (Α.Π.Σ)

Έκδοση 1η

Νοέμβριος 2018

Πράξη:

ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ
ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΣΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ
(ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ Β' ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΤΠΕ)

Φορείς Υλοποίησης:

Δικαιούχος φορέας:

Συμπράττων φορέας:

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περιεχόμενα

7.7.3 Ανάπτυξη εκπαιδευτικού σεναρίου και σχεδιασμός συνοδευτικών φύλλων εργασίας	3
7.7.3.1 Η δομή του σεναρίου	3
7.7.3.1.1 Τα τμήματα της πρότυπης φόρμας σεναρίου	4
7.7.3.2 Τα φύλλα εργασίας.....	10
7.7.3.2.1 Δειγματική διάταξη στοιχείων ενός ΦΕ	18
7.7.3.2.1 Επιλογή των κατάλληλων εργαλείων δημιουργίας φύλλων εργασίας	22
7.7.3.2.2 Σχηματική περιγραφή πορείας δημιουργίας Φύλλου Εργασίας	24
7.7.3.2.2 Βιβλιογραφία	25

7.7.3 Ανάπτυξη εκπαιδευτικού σεναρίου και σχεδιασμός συνοδευτικών φύλλων εργασίας

7.7.3.1 Η δομή του σεναρίου

Η διδακτική πραγματικότητα της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών, όπως διαμορφώνεται πλέον με την ευρεία αξιοποίηση των ψηφιακών μέσων, απαιτεί ένα προσεκτικό και ουσιαστικό προγραμματισμό της διδακτικής πράξης. Ο προγραμματισμός αυτός οφείλει, σύμφωνα με τις σύγχρονες παιδαγωγικές αρχές, να μπορεί να επαναληφθεί, να είναι ευπροσάρμοστος και να έχει ξεκάθαρη στόχευση. Ένας καλά σχεδιασμένος προγραμματισμός χαρακτηρίζεται επίσης από την ακριβή καταγραφή των επιμέρους βημάτων και δραστηριοτήτων, τόσο εκπαιδευτικών όσο και μαθησιακών, ώστε να είναι δυνατή η ανατροφοδότηση και η αξιοποίηση σε μεταγενέστερες παρόμοιες διδακτικές περιστάσεις. Για το λόγο αυτό, και στο πλαίσιο ενός θεωρητικού πλαισίου που επιδιώκει τη μετασχηματίζουσα δημιουργική μάθηση καθώς και την ανάπτυξη ψηφιακού και γλωσσικού γραμματισμού, έχει επικρατήσει η ανάπτυξη σεναρίων μαθήματος για τους σκοπούς της ξενόγλωσσης εκπαίδευσης.

Η παρούσα ενότητα παρουσιάζει και αναλύει τη δομή των σεναρίων και των δραστηριοτήτων. Καθώς το σενάριο αποτελεί την πλήρη καταγραφή μιας διδακτικής πρότασης σε όλα της τα μέρη, από την ταυτότητα του δημιουργού μέχρι τη λεπτομερή περιγραφή της ολοκλήρωσής της, γίνεται κατανοητό ότι ως κειμενικό είδος απευθύνεται πρωτίστως προς τους εκπαιδευτικούς, και μόνο ένα μέρος του σεναρίου, και συγκεκριμένα τα φύλλα εργασίας, απευθύνονται στους μαθητές.

Η δομή των σεναρίων ακολουθεί ένα σχεδιαστικό πρότυπο το οποίο χρησιμοποιείται σταδειγματικά σενάρια που αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του επιμορφωτικού μας προγράμματος. Η συγκεκριμένη πρότυπη φόρμα που παρουσιάζεται παρακάτω είναι αποτέλεσμα εντατικής και λεπτομερούς συγκριτικής μελέτης παρόμοιων προτύπων και προσαρμοσμένη στις ιδιαίτερες ανάγκες του επιμορφωτικού προγράμματος. Η παρουσίαση έχει ως στόχο να εξοικειώσει τους αναγνώστες με τα επιμέρους στοιχεία του προτύπου, ώστε να διευκολύνει τη μετέπειτα χρήση της για τους σκοπούς του προγράμματος. Προφανώς, η πρότυπη φόρμα δεν αποτελεί τη βέλτιστη ή μοναδική λύση στο ζήτημα του σεναρίου του ξενόγλωσσου μαθήματος με την αξιοποίηση των ψηφιακών μέσων. Η συγγραφική ομάδα θεώρησε ως σκόπιμο να προσφέρει μία πρότυπη φόρμα που να εστιάζει στις πολύ συγκεκριμένες επιμορφωτικές και εκπαιδευτικές ανάγκες του προγράμματος, ώστε να δημιουργήσει μία κοινή μεταγλώσσα για την ομοιόμορφη ανάπτυξη εκπαιδευτικών σεναρίων με εστίαση στη χρήση και ενσωμάτωση των ψηφιακών μέσων στη διδασκαλία των ξένων γλωσσών.

7.7.3.1.1 Τα τμήματα της πρότυπης φόρμας σεναρίου

Η πρότυπη φόρμα σεναρίου αποτελεί, όπως είπαμε, συγκερασμό και ανάπτυξη σχετικών προτύπων που χρησιμοποιούνται ευρέως στην εκπαίδευση. Για τους σκοπούς μας, προτείνεται το σενάριο να απαρτίζεται από τα εξής στοιχεία:

- 1) Ταυτότητα σεναρίου
- 2) Συνοπτική περιγραφή του σεναρίου
- 3) Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα
- 4) Αναλυτική περιγραφή
- 5) Αποτίμηση και αντίκτυπος σεναρίου
- 6) Προτάσεις και διαφορετικές εκδοχές του σεναρίου
- 7) Βιβλιογραφία
- 8) Φύλλα εργασίας

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε σε κάθε ένα τμήμα της πρότυπης φόρμας ξεχωριστά, δίνοντας μερικές βασικές πληροφορίες για το σκοπό του συγκεκριμένου πεδίου.

1) Ταυτότητα σεναρίου

Η ενότητα αυτή διευκολύνει τον αναγνώστη να αντιληφθεί σύντομα αν η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση τον ενδιαφέρει ή όχι και γι αυτό τον λόγο, η περιγραφή είναι ιδιαίτερα σύντομη. Ξεκινά με τον τίτλο και το όνομα του δημιουργού και στη συνέχεια περιλαμβάνει τα παρακάτω στοιχεία:

Γνωστικό αντικείμενο: Εδώ ο εκπαιδευτικός επιλέγει τη συγκεκριμένη ξένη γλώσσα την οποία αφορά το σενάριο (Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά ή Ιταλικά) και στην περίπτωση διαθεματικότητας καταγράφονται τα γνωστικά αντικείμενα που εμπλέκονται.

Σύνδεση με ενότητα σχολικού εγχειριδίου: Γίνεται σύντομη αναφορά στην ενδεχόμενη συνάφεια του σεναρίου με το περιεχόμενο του επίσημου σχολικού εγχειριδίου της ξένης γλώσσας. Ο σκοπός εδώ είναι να υπάρξει ομαλή μετάβαση από το εγχειρίδιο στο συμπληρωματικό υλικό του σεναρίου ή ακόμα και αλληλεπίδραση των δύο. Από την άλλη και με δεδομένη τη δυνατότητα χρήσης εκπαιδευτικού υλικού και τεχνικών που δεν περιλαμβάνονται στο επίσημο εγχειρίδιο, η περιγραφή στην ενότητα αυτή εντοπίζει την καινοτομία ή συμπλήρωση και υποδεικνύει με τον τρόπο αυτό την καταλληλότητά της για χρήση της πρότασης του σεναρίου.

Προφίλ των μαθητών: Εφόσον το σενάριο έχει εφαρμοστεί, περιγράφουμε το φύλο και την ηλικία των μαθητών, την εθνικότητα και το κοινωνικο-οικονομικό και πολιτισμικό επίπεδο των μαθητών. Στην περίπτωση που το σενάριο δεν έχει εφαρμοστεί, καταγράφουμε την ηλικία των μαθητών για την οποία προτείνεται το σενάριο. Το σημείο αυτό είναι ιδιαίτερα κρίσιμο γιατί προδιαγράφει ουσιαστικά την καταλληλότητα του σεναρίου για συγκεκριμένη

μαθησιακή ομάδα στόχο, διευκολύνοντας σημαντικά την ενδεχόμενη προσαρμογή του σεναρίου σε διαφορετικές εκπαιδευτικές συνθήκες.

Επίπεδο γλωσσομάθειας: Γίνεται καταγραφή του αναμενόμενου επιπέδου γλωσσομάθειας που θα πρέπει να έχουν οι μαθητές για να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις και προτάσεις του σεναρίου. Η αναφορά αυτή διασφαλίζει την καταλληλότητα των διδακτικών παρεμβάσεων και μαθησιακών δραστηριοτήτων ως προς το γλωσσικό τους περιεχόμενο, ώστε να μην υπάρξει υπερβολική ή υποτονική απαίτηση γνώσης της γλώσσας στόχου. Η αναφορά σε επίπεδα γλωσσομάθειας γίνεται με βάση την εξάβαθμη κλίμακα του Κ.Ε.Π.Α., και όπου κρίνεται απαραίτητο, την εσωτερική διαβάθμιση (π.χ. A1-, A1, A1+, A2-, A2, A2+ κλπ).

Χρονική διάρκεια: Καταγράφουμε πόσες διδακτικές ώρες διαρκεί το σενάριο. Η καταγραφή αυτή βοηθάει στον προγραμματισμό των επιμέρους δραστηριοτήτων καθώς και στην ένταξη του σεναρίου στην κανονική ροή του μαθήματος. Είναι φυσικό ο προγραμματισμός αυτός να είναι προσεγγιστικός αφού ως γνωστόν, κανένας χρονικός προγραμματισμός δεν μπορεί να προβλέψει έκτακτες περιπτώσεις απόκλισης, όπως είναι ασθένειες μαθητών και εκπαιδευτικών, πιθανά προβλήματα σε επίπεδο τεχνικής ή υλικής υποδομής, διαταραχή της κανονικής ροής των μαθημάτων, κ.ο.κ. Ως εκ τούτου, ο προγραμματισμός της χρονικής διάρκειας είναι το πιο πιθανό σημείο αναπροσαρμογής του σεναρίου μαθήματος που θα προκύψει μετά από αναστοχασμό ή βελτιωτική ανατροφοδότηση. Σε περίπτωση διαθεματικού σεναρίου αναφέρουμε το συνολικό αριθμό των ωρών που απαιτούνται και τους τρόπους κατανομής των ωρών (π.χ. συνεχόμενο δίωρο)

Προϋποθέσεις υλοποίησης και προηγούμενων γνώσεων: Εδώ αναφέρονται οι προϋποθέσεις υλοποίησης για εκπαιδευτικούς και μαθητές. Για παράδειγμα, ο βαθμός εξοικείωσης με κάποιο λογισμικό, με τρόπους εργασίας (όπως η ομαδοσυνεργατική). Επίσης καταγράφονται οι απαραίτητες προηγούμενες γνώσεις (γλωσσικές αλλά και κοινωνικές, πολιτισμικές και άλλες γνώσεις) και ικανότητες των μαθητών που αποτελούν προϋπόθεση για την υλοποίηση του σεναρίου, εφόσον αυτές υπάρχουν.

2) Συνοπτική περιγραφή του σεναρίου

Επειδή ένα σενάριο συνήθως είναι ένα μακροσκελές κείμενο με αρκετή λεπτομέρεια στην περιγραφή των επιμέρους στοιχείων του, το σημείο αυτό παρατίθεται με σκοπό να προσφέρει μία συνοπτική περιγραφή του προτεινόμενου σεναρίου. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται στον αναγνώστη του σεναρίου η δυνατότητα να αποφασίσει αν το συγκεκριμένο κείμενο τον εξυπηρετεί για το δικό του εκπαιδευτικό περιβάλλον και την αντίστοιχη στόχευση του μαθήματος. Επίσης, δίνει τη δυνατότητα να αποφασίσει ο αναγνώστης, κατά πόσο μπορεί ή αξίζει να επέμβει στο περιεχόμενο και τις προτάσεις του σεναρίου, εφόσον το γενικό πλαίσιο του καλύπτει τις βασικές ανάγκες ή προσδοκίες του αναγνώστη. Η περιγραφή καλό είναι να είναι περιεκτική, σύντομη και να μην ξεπερνάει τις 5 έως 7 σειρές, ώστε από τη μία να διευκολύνει

στην ανάγνωση και από την άλλη να υποστηρίζει την απόφαση του αναγνώστη για χρήση ή μη του προτεινόμενου σεναρίου.

3) Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Το πεδίο αυτό περιγράφει τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα σε σχέση με τρεις κατηγορίες:

Ως προς το γνωστικό αντικείμενο, τα μαθησιακά αποτελέσματα περιγράφονται σύμφωνα με τους δείκτες επικοινωνιακής επάρκειας που περιλαμβάνονται στο ΕΠΣ-ΞΓ, τα απαραίτητα γλωσσικά μέσα και τα κειμενικά είδη που εξυπηρετούν την επικοινωνιακή κατάσταση.

Ένα δεύτερο σημείο αναλυτικότερης περιγραφής εστιάζεται στη χρήση της τεχνολογίας στο πλαίσιο του προτεινόμενου σεναρίου. Το σημείο αυτό είναι ιδιαίτερης σημασίας γιατί περιγράφει τόσο τις αναγκαίες δεξιότητες ψηφιακού γραμματισμού όσο και τις απαραίτητες τεχνικές για την επίτευξη των στόχων αυτών. Θα μπορούσε εδώ φυσικά να συμπεριληφθεί μία σύντομη περιγραφή των προτεινόμενων ψηφιακών εργαλείων που προβλέπεται να αξιοποιηθούν κατά τη διάρκεια εκτέλεσης του σεναρίου, ώστε ο αναγνώστης να γνωρίζει εκ των προτέρων το εύρος και το βαθμό δυσκολίας της εφαρμογής τους στο δικό του εκπαιδευτικό πλαίσιο.

Τέλος, το πεδίο προσφέρει χώρο για την καταγραφή των προβλέψεων που σχετίζονται με τη μαθησιακή διαδικασία και τις γνώσεις για τον κόσμο, τις οποίες αναμένει ο συντάκτης ή επιδιώκει να επεκτείνει ή να δημιουργήσει με την εφαρμογή του προτεινόμενου σεναρίου. Περιγράφονται εδώ, δηλαδή, οι δεξιότητες και γενικότερες γνώσεις εκείνες, που συνεπικουρούν στην πραγματοποίηση του σεναρίου και εν τέλει επιδιώκουν την επίτευξη τόσο των επικοινωνιακών όσο και κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών, εισάγοντας νέα είδη γραμματισμού στη δημόσια εκπαίδευση.

4) Αναλυτική περιγραφή

Η ενότητα αυτή θα διαβαστεί από όσους διαπίστωσαν ότι η πρόταση τους ενδιαφέρει, είναι επομένως το εκτενέστερο μέρος του σεναρίου και εμπεριέχει πολλά από τα στοιχεία που προαναφέρθηκαν, τα οποία διαχέονται στην περιγραφή της πρότασης. Το πεδίο αυτό αναφέρεται με λεπτομέρεια στις επιμέρους δραστηριότητες, τη διάρκεια, τους ρόλους εκπαιδευτικών και μαθητών, το ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό που πρόκειται να αξιοποιηθεί καθώς και τα αποτελέσματα - αναμενόμενα ή πραγματικά - της εφαρμογής του προτεινόμενου σεναρίου.

Η αναλυτικότερη καταγραφή των παραπάνω στοιχείων γίνεται για κάθε μία από τις διδακτικές ώρες που έχουν προβλεφθεί στην αρχική αναφορά της διάρκειας του σεναρίου (ενότητα 1 - Ταυτότητα σεναρίου). Αποτελεί ήδη έναν πρώτο τρόπο αναστοχασμού και ανατροφοδότησης του προγραμματισμού, αφού είναι δυνατό να φανεί η πιθανή ή πραγματική απόκλιση από το χρόνο που είχε αρχικά προγραμματιστεί μέσω του επιμέρους προγραμματισμού κάθε ενός βηματισμού ξεχωριστά. Καταγράφονται επίσης οι βασικές παιδαγωγικές και διδακτικές τεχνικές που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν για κάθε έναν βηματισμό, επιτρέποντας με τον

τρόπο αυτό μια λελογισμένη διαφοροποίηση και ποικιλομορφία των προσεγγίσεων, ανάλογα με τις ανθρωπογενείς συνθήκες του μαθήματος.

Ιδιαίτερη σημασία εδώ έχει η ανάλυση του συσχετισμού των ενεργειών του εκπαιδευτικού και των μαθητών σε συνδυασμό με τις τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν για την εφαρμογή των όποιων ψηφιακών μέσων, εργαλείων, κ.λ.π. Σημειώνεται, ότι η χρήση των ψηφιακών εργαλείων εν γένει δεν πρέπει να γίνεται για να χρησιμοποιείται το εργαλείο αυτό καθ' εαυτό. Αντιθέτως, η πρόβλεψη χρήσης ψηφιακών εργαλείων εν γένει πρέπει να γίνεται με τη λογική της εξυπηρέτησης του εκπαιδευτικού σκοπού, δηλαδή της επίτευξης του επικοινωνιακού στόχου που είχε τεθεί εξ αρχής στην ταυτότητα του σεναρίου.

Σημαντικό, επίσης, στοιχείο είναι το πεδίο της ανατροφοδότησης που αναφέρεται στα αποτελέσματα της δραστηριότητας, αφού εδώ καταγράφεται τόσο το αναμενόμενο αποτέλεσμα, εφόσον το σχέδιο είναι προτρεπτικό, όσο και το πραγματικό αποτέλεσμα, εφόσον το σενάριο έχει ήδη εφαρμοστεί και αξιολογείται εκ των υστέρων. Και στις δυο περιπτώσεις, το πεδίο αυτό λειτουργεί ως βελτιωτική ανατροφοδότηση. Σημειώνεται, τέλος, ότι στη φόρμα που παρατίθεται προβλέπονται για κάθε διδακτική ώρα ένας αριθμός δραστηριοτήτων. Ο αριθμός αυτός προφανώς καθορίζεται από τις ανάγκες σχεδιασμού του σεναρίου και κατά συνέπεια εναπόκειται στις προβλέψεις του εκπαιδευτικού που το εκπονεί. Δεν είναι δεσμευτικός ο αριθμός των τριών δραστηριοτήτων που αναφέρεται στο πρώτο παράδειγμα, αφού μία διδακτική ώρα θα μπορούσε να καλύψει περισσότερες ή λιγότερες μαθησιακές δραστηριότητες, ανάλογα με τη συγκεκριμένη τεχνική, προσέγγιση ή διδακτική ανάγκη του βηματισμού όπου εμπεριέχεται.

5) Αποτίμηση και αντίκτυπος σεναρίου

Ένα σημαντικό στοιχείο στα σύγχρονα εκπαιδευτικά σενάρια είναι η αποτίμηση της αποτελεσματικότητάς τους σε σχέση με τα αναμενόμενα μαθησιακά επιτεύγματα που επιδιώκονται. Στην περίπτωση που το σενάριο έχει υλοποιηθεί καταγράφουμε τα θετικά στοιχεία που προέκυψαν από την υλοποίηση του σεναρίου και τον αντίκτυπο του σεναρίου σε επίπεδο μαθητών, συμμετεχόντων εκπαιδευτικών και ευρύτερης σχολικής κοινότητας. Καταγράφουμε τα μαθησιακά αποτελέσματα που διακρίναμε με βάση τα δικά μας κριτήρια και το βαθμό αίσθησης καινοτομίας που παρατηρήσαμε ότι επέφερε το σενάριο ιδιαίτερα σε σχέση με τη χρήση των ψηφιακών μέσων. Εστιάζουμε στην ανάλυση των διδακτικών πρακτικών που προτείνονται. Αναδεικνύουμε τη βαρύτητα που πρέπει να δίνεται σε διδακτικά σενάρια που έχουν πρωταγωνιστές τους μαθητές, οι οποίοι δεν καλούνται απλώς να μάθουν μια νέα ύλη, αλλά να είναι πρωταγωνιστές σε διερεύνηση ποικίλων κοινωνικών, πολιτισμικών, γλωσσικών και άλλων ζητημάτων και προβλημάτων. Καταγράφουμε επίσης τεκμήρια από την εφαρμογή του σεναρίου, όπως απόψεις και σχόλια μαθητών, κείμενα μαθητών, φωτογραφικό υλικό, κ.α. Τέλος, περιγράφουμε σύντομα τους περιορισμούς του σεναρίου (π.χ. τι ήταν δύσκολο να υλοποιηθεί, ιδιαιτερότητες του σεναρίου, κ.ά.). Στην περίπτωση που το σενάριο δεν έχει υλοποιηθεί καταγράφουμε τα θετικά στοιχεία και τα αποτελέσματα που αναμένουμε να έχει το σενάριο καθώς και πιθανούς περιορισμούς του.

6) Προτάσεις και διαφορετικές εκδοχές του σεναρίου

Με δεδομένο ότι κάθε σενάριο αποτελεί εν δυνάμει μεταβαλλόμενο σχεδιασμό μίας διδακτικής παρέμβασης, είναι προφανές ότι ο σχεδιασμός παρόμοιων πρακτικών εμπειριέχει την πιθανότητα αποκλίσεων ή αναγκαίων προσαρμογών της πορείας εκτέλεσης των επιμέρους βημάτων. Έτσι, η πρόβλεψη, για παράδειγμα, χρήσης συγκεκριμένων εναλλακτικών λύσεων στη θέση των προτεινόμενων ψηφιακών εργαλείων, τα οποία όμως μέσα στην τάξη για διάφορους εξωτερικούς παράγοντες ενδεχομένως να μην καταστεί δυνατό να εφαρμοστούν, θα πρέπει να συνυπολογίζεται στο σχεδιασμό και να συμπεριλαμβάνεται στην περιγραφή του σεναρίου. Η διασφάλιση της λειτουργικότητας του συνόλου του σεναρίου, ακόμα και με εναλλακτικές προτάσεις ή αντικαταστάσεις συγκεκριμένων βηματισμών λόγω έλλειψης υποδομής ή εσφαλμένης αρχικής εκτίμησης, αποτελεί κύριο μέλημα ενός ορθολογικού σχεδιασμού και θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να συμπεριλαμβάνεται στο σενάριο ως εναλλακτική σκέψη.

Από την άλλη, ιδίως μετά την εφαρμογή του σεναρίου στην τάξη, η ανατροφοδότηση ενδέχεται να επιφέρει λιγότερο ή περισσότερο σημαντικές αλλαγές στον προγραμματισμό (π.χ. δεν είναι δυνατή η χρήση φορητών ψηφιακών συσκευών λόγω νομικών προβλημάτων), οι οποίες καταγράφονται στο πεδίο αυτό. Με τον τρόπο αυτό, το σενάριο αποκτάει μία ακόμα υπεραξία, αφού προτείνει εναλλακτικές του εφαρμογές, οι οποίες ενδέχεται να ικανοποιούν άλλες ομάδες μαθητών ή εκπαιδευτικές συνθήκες, ώστε να διευκολύνεται ο επόμενος χρήστης του σεναρίου χωρίς να χρειάζεται να επεμβαίνει σε μεγάλο βαθμό στον αρχικό προγραμματισμό.

7) Βιβλιογραφία

Στο πεδίο αυτό καταγράφονται οι πηγές που πρόκειται να ή έχουν χρησιμοποιηθεί τόσο για την ετοιμασία του σεναρίου όσο και την καθ' εαυτού πραγματοποίησή του. Στη δεύτερη περίπτωση αναφερόμαστε στο εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε, ώστε ο αναγνώστης της πρότασης να μπορεί να αποτιμήσει τη συνάφεια του προτεινόμενου υλικού – και κατά επέκταση του σεναρίου – με τις δικές του εκπαιδευτικές ανάγκες. Η καταγραφή της βιβλιογραφίας λειτουργεί, δηλαδή, ως ένα στοιχείο ενίσχυσης και επέκτασης της προτεινόμενης διδακτικής πράξης και συνεισφέρει με τον τρόπο αυτό τόσο στην ποιότητα του σεναρίου όσο και στην υπεραξία του, αφού ο επόμενος αναγνώστης μπορεί εύκολα να ανατρέξει στις αρχικές πηγές και / ή παιδαγωγικές προτάσεις που αποτελούν το θεμέλιο της πρότασης του σεναρίου.

8) Φύλλα εργασίας

Πρόκειται για το μόνο κομμάτι του σεναρίου το οποίο απευθύνεται στους μαθητές. Αποτελεί οδηγό για την πορεία υλοποίησης του σεναρίου και αποτυπώνει σε μεγάλο βαθμό τη διδακτική μας αντίληψη. Είναι σημαντικό να δίνεται ευχέρεια κινήσεων στους μαθητές και να μην οδηγούνται μηχανιστικά στην κάθε τους ενέργεια. Μια παραδοσιακή διδασκαλία θα έχει ένα αυστηρά καθοδηγητικό φύλλο εργασίας και θα αναπαράγει γνωστές δασκαλοκεντρικές διδακτικές πρακτικές. Μια δημιουργική διδασκαλία ή μια κριτικού τύπου διδασκαλία θα χειρίζεται διαφορετικά το φύλλο εργασίας και θα αφήνει στον μαθητή περιθώρια αυτενέργειας, κριτικής

σκέψης και δημιουργικότητας. Τα στοιχεία που θα πρέπει να περιέχει ένα φύλλο εργασίας είναι τα ακόλουθα:

- Σύντομη διατύπωση του τι καλούνται οι μαθητές να κάνουν.
- Σύντομη περιγραφή του πώς θα υλοποιηθεί η κάθε δραστηριότητα (τι θα κάνει η ομάδα τους). Εδώ πρέπει να προσέξουμε την αφετηρία των παιδιών (κοινωνική, οικονομική, γλωσσική κ.α.) και το είδος των ταυτοτήτων που θέλουμε να ενεργοποιήσουμε. Επιπλέον θα πρέπει να περιγράψουμε έτσι το πρόβλημα ώστε οι πορείες υλοποίησης να μπορούν να είναι διαφορετικές και οι οδηγίες που δίνονται να ευνοούν αυτήν την προοπτική.
- Επιπλέον υλικό για να υποστηρίζεται η μαθησιακή διαδικασία (αν χρειάζεται).
- Λεπτομερής και σαφής διατύπωση ως προς το είδος του κειμένου που αναμένουμε να προκύψει (π.χ. προφορική παρουσίαση, άρθρο για να δημοσιευτεί στην ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου, κλπ).

Η δημιουργία ενός καλού φύλλου εργασίας είναι μια ιδιαίτερα απαιτητική διαδικασία και σε πολλά σενάρια η ενότητα αυτή είναι προβληματική. Για την καλύτερη υλοποίηση αυτής της ενότητας προτείνεται να ξεκινούμε με αφετηρία τους στόχους που έχουμε θέσει και να λαμβάνουμε υπόψη ότι το φύλλο εργασίας είναι ένα βοηθητικό εργαλείο για τους μαθητές το οποίο υποστηρίζει την ανεξάρτητη εργασία, το είδος της ταυτότητας που θέλουμε να ενεργοποιήσουμε, παρέχει επιπλέον υλικό ή παραπέμπει σε υλικό (π.χ. ιστοσελίδες, ψηφιακά εργαλεία, κ.α.) που μπορεί να αξιοποιηθεί.

Στην επόμενη ενότητα θα εξετάσουμε αναλυτικά τον τρόπο ανάπτυξης φύλλων εργασίας.

7.7.3.2 Τα φύλλα εργασίας

Δημήτρης Ζέππος

Η ενότητα αυτή παρουσιάζει εν συντομία τις βασικές αρχές και τεχνικές για τη δημιουργία φύλλων εργασίας για τη χρήση τους στο μάθημα της ξένης γλώσσας. Στηρίζεται σε βιβλιογραφική έρευνα και μια σειρά εμπειρικών μελετών, που ασχολούνται με τα επιμέρους στοιχεία που αποτελούν ένα Φύλλο Εργασίας.

Η δημιουργία φύλλων εργασίας συχνά αποτελεί πρόβλημα για τον εκπαιδευτικό, που επιθυμεί να ενσωματώσει σε αυτό μία σειρά από προϋποθέσεις και ανάγκες του μαθήματος. Θα προσπαθήσουμε να παρουσιάσουμε σε απλά βήματα μια προτεινόμενη ακολουθία σχεδιασμού φύλλων εργασίας.

Βήμα 1ο: Ανάλυση αναγκών (needs analysis)

Αρχικά αναλύουμε κατά πόσο απαιτείται η δημιουργία ενός φύλλου εργασίας το οποίο θα συνοδεύσει το διδακτικό υλικό που χρησιμοποιούμε. Για το σκοπό αυτό αναλύουμε τον γενικό στόχο που έχουμε θέσει για τη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα, καθώς και τους επιμέρους στόχους, εφόσον υπάρχουν. Στη συνέχεια ελέγχουμε, αν το υφιστάμενο διδακτικό υλικό πραγματικά δεν διαθέτει το απαιτούμενο συμπληρωματικό υλικό σε βαθμό τέτοιο, που να μας δημιουργείται η ανάγκη σχεδιασμού νέου συμπληρωματικού υλικού.

Βήμα 2ο: Καθορισμός στόχων φύλλου εργασίας

Στη συνέχεια καθορίζουμε το στόχο, τον οποίο καλείται να καλύψει το φύλλο εργασίας. Αποφασίζουμε, αν πρόκειται να λειτουργήσει ως:

- συμπληρωματικό διδακτικό υλικό
- υλικό άσκησης
- υλικό ανατροφοδότησης (με αυτοαξιολογικές ή βαθμολογούμενες δοκιμασίες)
- υλικό καθοδήγησης για διαδικασίες διερευνητικής μάθησης ή για την παραγωγή παραδοτέων (project) ή επίλυσης προβλημάτων
- υλικό που συνδυάζει οποιαδήποτε από τα παραπάνω.

Το επόμενο βήμα είναι να καθοριστεί και να περιγραφεί η ομάδα στόχου ως προς τα διδακτικά και κοινωνικο-παιδαγωγικά της χαρακτηριστικά. Με τον τρόπο αυτό καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό τόσο το περιεχόμενο όσο και ο βαθμός δυσκολίας του φύλλου εργασίας, ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος να είναι είτε πολύ «εύκολο» ή πολύ «δύσκολο» ή δύσχρηστο.

Βήμα 3ο: Επιλογή του είδους του φύλλου εργασίας

Είναι η πιο σημαντική λειτουργική απόφαση στη φάση σχεδιασμού. Προδιαγράφει τόσο το είδος όσο και την έκταση των επιμέρους στοιχείων, καθώς και τις επιλογές δραστηριοτήτων αλληλεπίδρασης που μπορεί να ενταχθούν στις επιμέρους δραστηριότητές του.

Είναι σαφές ότι ένα παραδοσιακό «έντυπο» φύλλο εργασίας δεν μπορεί να διασφαλίσει στον ίδιο βαθμό τη διαδραστικότητα όπως μπορεί να γίνει με τις νέες μορφές ψηφιακών πόρων που διατίθενται στο συμμετοχικό διαδίκτυο και τα εργαλεία του (Web 2.0 και Web 3.0). Από την άλλη, το παραδοσιακό «έντυπο» φύλλο εργασίας διευκολύνει σημαντικά τις διαδικασίες οδηγιών, ανατροφοδότησης και αξιολόγησης και επιτρέπει στους μαθητές να το εντάξουν σε κάποιο φάκελο υλικού (portfolio) ή να το χρησιμοποιήσουν ως υλικό ανάρτησης ή ανταλλαγής με άλλους συμμαθητές τους ως μέρος κάποιας εργασίας.

Το ψηφιακό συμπληρωματικό υλικό, βέβαια, σαφέστατα παρέχει τη δυνατότητα αμεσότερης εμπλοκής και διάδρασης του μαθητή με το γνωστικό αντικείμενο. Το ψηφιακό φύλλο εργασίας μπορεί να αναλάβει τους παραπάνω ρόλους, προσφέροντας παράλληλα πολυτροπικότητα αλλά και πολυμεσικότητα, που στο παραδοσιακό υλικό δεν μπορεί να εξασφαλιστεί με παρόμοια ευκολία. Ωστόσο, οι τεχνικές δυσκολίες και απαιτήσεις συχνά καθιστούν τη δημιουργία και χρήση ψηφιακών συμπληρωματικών υλικών από προβληματική έως και απαγορευτική. Πέραν των καθαρά τεχνικών θεμάτων, ανακύπτουν συχνά και ζητήματα «ψηφιακού γραμματισμού», αλλά και καθαρά παιδαγωγικοί προβληματισμοί, αφού δεν είναι σίγουρο, πως η γενιά των «ψηφιακά γηγενών» («digital natives», Kirschner & De Bruyckere 2017; Prensky 2001) πραγματικά είναι σε θέση να χρησιμοποιήσει ικανοποιητικά και αποτελεσματικά το ψηφιακό συμπληρωματικό υλικό. Τέλος, απαραίτητη προϋπόθεση για τη χρήση ψηφιακών φύλλων εργασίας είναι η δυνατότητα πρόσβασης στους αντίστοιχους πόρους και παρόχους, είτε αυτοί είναι διαδικτυακοί ή ακόμα και σε τοπικό επίπεδο.

Βήμα 4ο: Επιλογή και τοποθέτηση του περιεχομένου

Μετά τον καθορισμό του είδους του φύλλου εργασίας, ακολουθεί η επιλογή και χρήση των επιμέρους στοιχείων του. Πρέπει στο σημείο αυτό να τονιστεί, ότι κάθε φύλλο εργασίας απευθύνεται σε πλειάδα αποδεκτών με διαφορετικό ύφος και τρόπο μάθησης (Hühner 2009; İsigüzel 2011; Lam, Cheng, & Ma 2008; Widodo 2013). Κατά συνέπεια, η επιλογή των επιμέρους στοιχείων οφείλει να λάβει υπόψη της διάφορους τύπους μάθησης καθώς και τις πολλαπλές νοημοσύνες (Gardner & Hatch 1989; Katie Davis, Christodoulou, Seider, & Gardner 2011), ώστε να ικανοποιεί όσο το δυνατόν περισσότερες ανάγκες. Ένας βασικός «κανόνας» για την ανάπτυξη του φύλλου εργασίας είναι η καθαρότητα και σαφήνεια της διάταξης των επιμέρους στοιχείων στο χαρτί ή την οθόνη. Είναι αυτονόητο ότι μία καθαρή διάταξη των στοιχείων βοηθάει στην άνεση της επισκόπησης και, κατ' επέκταση, στη θετική αποδοχή του από τους μαθητές. Επιπλέον, καθαρά αισθητικά στοιχεία όπως η χρήση χρωμάτων, το μέγεθος και το είδος της γραμματοσειράς καθώς και το είδος και η στόχευση των ενδεχόμενων εικονογραφήσεων συμβάλλουν στην αποτελεσματικότητά του. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ηλικία των μαθητών και να ανταποκρίνεται στις ψυχο-συναισθηματικές ιδιαιτερότητες της ηλικίας. Τα στοιχεία που αποτελούν συνήθως ένα παιδαγωγικά ικανοποιητικό και διδακτικά αποτελεσματικό φύλλα εργασίας είναι:

Τα κειμενικά στοιχεία

Ένα φύλλο εργασίας περιλαμβάνει τουλάχιστον ένα από τα ακόλουθα κειμενικά στοιχεία:

Οδηγίες και εκφωνήσεις: Ένα καλό ΦΕ χαρακτηρίζεται για την απλότητά του και τη σαφή διατύπωση οδηγιών και παροχής πληροφοριών. Η χωροταξική τοποθέτηση των κειμενικών στοιχείων αποτελεί σημαντικό στοιχείο απλότητας και λειτουργικότητας. Όσο πιο «πυκνό» είναι ένα ΦΕ, τόσο πιο δύσκολο και αποτρεπτικό γίνεται.

Κείμενα: Ένα φύλλο εργασίας παραδοσιακά αποτελείται από ένα εκτενέστερο ή πιο περιορισμένο κείμενο, με βάση το οποίο πραγματοποιούνται στη συνέχεια οι μαθησιακές δραστηριότητες. Η έκταση και το περιεχόμενο του κειμένου, ωστόσο, προκαθορίζονται από παράγοντες όπως η στόχευση του φύλλου εργασίας, το είδος των προβλεπόμενων δραστηριοτήτων, το επίπεδο μάθησης της ομάδας στόχου, το γλωσσικό επίπεδο και τη σύνδεση με το επίσημο εγχειρίδιο το οποίο μπορεί να συμπληρώνει.

Λεζάντες εικονογραφήσεων: Πρόκειται για πολύ σύντομης έκτασης κείμενα που, ωστόσο, επιτελούν σημαντικό επεξηγηματικό ή ακόμα και διδακτικό ρόλο, εφόσον ενταχθούν στα λειτουργικά στοιχεία μάθησης. Προσφέρουν επιπλέον πληροφορία, χωρίς να θεωρηθούν άμεσα ως «διδακτικό μέσο», ενώ διευκολύνουν την κατανόηση της λειτουργικότητας του οπτικού ερεθίσματος, στο οποίο ανήκουν.

Σελιδοποιήσεις, υπέρτιτλοι, κεφαλίδες και υποσέλιδα: Τα στοιχεία αυτά συμβάλλουν στην οργάνωση του φύλλου εργασίας, προσφέροντας τη δυνατότητα αναφοράς σε σειρά εργασίας (πρώτο, δεύτερο, κ.ο.κ.), ένταξης σε μάθημα (π.χ. «Γερμανικά ως ξένη γλώσσα» στην κεφαλίδα) ή σε ημερολογιακή ταξινόμηση. Τα στοιχεία αυτά συνήθως είναι αχνά, δεν επηρεάζουν τη συνολική εμφάνιση του φύλλου εργασίας και δεν συμβάλλουν στην εκπαιδευτική λειτουργικότητά του.

Τα λειτουργικά στοιχεία μάθησης

Ανάλογα με τη στόχευση του φύλλου εργασίας τα λειτουργικά στοιχεία μάθησης μπορεί να εναλλάσσονται, να συμπληρώνουν ή να αντικαθιστούν τα κειμενικά στοιχεία. Συνήθως τα λειτουργικά στοιχεία μάθησης είναι:

Οι διάφορες τυπολογίες γραπτών ή/και προφορικών εργασιών: Η συμπλήρωση, απάντηση, αντικατάσταση, των διαφόρων γλωσσικών ή άλλων δραστηριοτήτων. Αυτό ισχύει τόσο για τις παραδοσιακές «εκτυπώσιμες» μορφές, όσο και για τις πιο σύγχρονες ψηφιοποιημένες εκδοχές.

Παραπομπές σε άλλες πηγές: Αν το ΦΕ δεν αποτελεί αντικείμενο μάθησης, αλλά συμπληρωματική πηγή πληροφόρησης, τότε τα λειτουργικά στοιχεία του θα μπορούσαν να είναι παραπομπές σε πηγές, ψηφιακές διασυνδέσεις, αποσπάσματα τμημάτων γνωστικού περιεχομένου με τη μορφή ζωντανών υπερσυνδέσμων, κ.ο.κ.

Στοιχεία χειροτεχνικής εργασίας: Συχνά ένα φύλλο εργασίας χρησιμοποιείται, κυρίως για μικρότερες ηλικιακές ομάδες, ως υπόδειγμα δημιουργίας χειροτεχνικών εργασιών ή ως

πατρών για την κοπή και συγκόλληση ή τοποθέτηση στοιχείων (όπως π.χ. σε παιχνίδι μνήμης ή αντιστοίχισης προτάσεων, κ.ο.κ.).

Ερέθισμα επίλυσης προβλήματος: Οι μαθητοκεντρικές διδακτικές προσεγγίσεις αξιοποιούν σε μεγάλο βαθμό τα φύλλα εργασίας ως οδηγό εργασίας και επίλυσης προβλημάτων (problem-based learning, Wardani κ.ά. 2018)) και παραγωγής εργασιών (project-based learning, Bolsunovskaya κ.ά. 2015; Zepros 2017). Στην περίπτωση αυτή, το φύλλο εργασίας αξιοποιείται για την περιγραφή (και προδιαγραφή) της πορείας εκτέλεσης του έργου, την καταγραφή της προόδου καθώς και του αποτελέσματος.

Καταγραφή αξιολογικών διαδικασιών: Πολύ συχνά, το λειτουργικό στοιχείο του φύλλου εργασίας είναι μία διαδικασία (αυτο)αξιολόγησης της μαθησιακής πορείας. Στην περίπτωση αυτή το φύλλο εργασίας λειτουργεί ως εργαλείο συγκέντρωσης και μέτρησης δεδομένων.

Υπόδειγμα δημιουργίας παιγνιώδους αντικειμένου: Ένα φύλλο εργασίας μπορεί να λειτουργήσει ως οδηγός για τη δημιουργία ή αξιοποίηση παιγνιωδών δραστηριοτήτων. Στην περίπτωση αυτή, έχει τη δυνατότητα να αποτελέσει αντικείμενο δημιουργίας επιτραπέζιου ή άλλου παιχνιδιού μάθησης, να αξιοποιηθεί ως υπόδειγμα για δραματοποιημένες μαθησιακές διαδικασίες ή να αποτελέσει το ίδιο υπόστρωμα για μία παιγνιώδη δραστηριότητα.

Φυσικά οι δυνατότητες των λειτουργικών στοιχείων μάθησης ενός φύλλου εργασίας δεν εξαντλούνται με τα παραπάνω παραδείγματα. Έγκειται στη φαντασία του εκπαιδευτικού, αλλά και στις συνθήκες πραγματοποίησης της μαθησιακής πράξης, κατά πόσο θα αξιοποιηθεί ένα φύλλο εργασίας με ένα ή περισσότερα από τα παραπάνω στοιχεία ή αν θα εμπλουτιστεί και με άλλες λειτουργικότητες.

Τα οπτικά ερεθίσματα

Εικονογραφήσεις, εικόνες και διαγράμματα: Χαρακτηριστικό στοιχείο όλων σχεδόν των ειδών φύλλων εργασίας είναι οι εικονογραφήσεις, οι εικόνες και τα διαγράμματα (Εικόνα 1). Τα στοιχεία αυτά λειτουργούν εναλλακτικά ως αντικείμενο μελέτης, ως επεξηγηματικό πληροφοριακό στοιχείο ή ως διακοσμητικό στοιχείο. Σχετικές μελέτες (Lavalle & Briesmaster 2017; Mansourzadeh 2014; Vladu 2009) έχουν δείξει ότι η χρήση εικόνων στη διδασκαλία ξένων γλωσσών υποστηρίζουν τη μετάδοση γλωσσικών, πολιτιστικών και μεταγλωσσικών στοιχείων της γλώσσας στόχου. Παράλληλα διευκολύνουν τη μαθησιακή διαδικασία, αφού απευθύνονται στο θυμικό του μαθητή και υποστηρίζουν σε μέγιστο βαθμό τη συναισθηματική νοημοσύνη (Εικόνα 2).

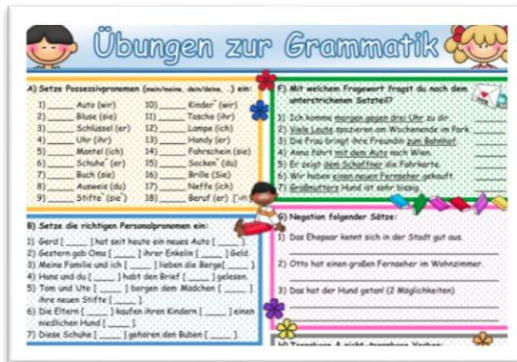

Εικόνα 1: Χρήση εικονογράφησης για γλωσσικά στοιχεία¹

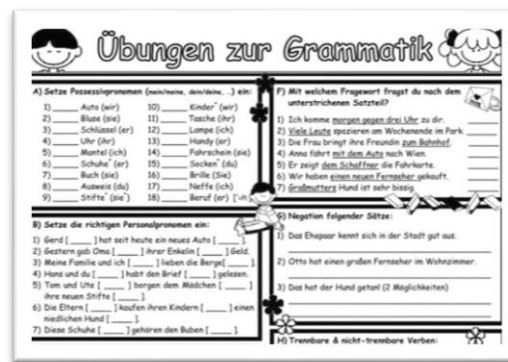

Εικόνα 2: Χρήση εικονογράφησης ως πολυτροπικός εμπλουτισμός²

Χρώματα: Η χρήση χρωμάτων σε παραδοσιακά εκτυπωμένα φύλλα εργασίας αποτελεί ένα πρόβλημα, αφού συνήθως τα μηχανήματα αναπαραγωγής είναι ασπρόμαυρα και το κόστος δημιουργίας έγχρωμων αντιγράφων είναι δυσανάλογα μεγάλο. Κατά συνέπεια, τα χρώματα εξυπηρετούν συνήθως μόνο σε περιπτώσεις περιορισμένης χρήσης τους, όπως για παράδειγμα όταν αξιοποιούνται ως βάση για επιτραπέζιο παιχνίδι, ή όταν εμφανίζονται σε κάποιο εποπτικό σύστημα, όπως προβολικό ή διαδραστικό πίνακα. Δεν είναι τυχαίο, εξάλλου, το ότι ο γνωστός ιστότοπος ανταλλαγής φύλλων εργασίας islcollective (<https://de.islcollective.com/>) τα διαθέτει σε δυο εκδοχές: έγχρωμο για προβολή (Εικόνα 3) και ασπρόμαυρο για αναπαραγωγή (Εικόνα 4).

Εικόνα 3: Έγχρωμο ΦΕ για προβολή

Εικόνα 4: Ασπρόμαυρο ΦΕ για αναπαραγωγή

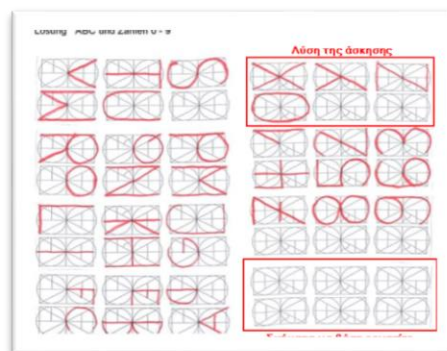
¹ https://de.islcollective.com/resources/printables/worksheets_doc_docx/memoryspiel_-_die_schulf%C3%A4cher/schule/108001

² https://de.islcollective.com/resources/printables/worksheets_doc_docx/im_restaurant_bestellen_schweiz/dinge-des-alltags/107748

Εικονίδια και σχήματα: Τα εικονίδια αποτελούν συχνά στοιχείο των οδηγιών ενός φύλλου εργασίας (Εικόνα 5). Μπορούν να αξιοποιούνται ως μέρος της οδηγίας, ως σημείο υπενθύμισης ή ακόμα και ως ένδειξη της προόδου ή της συνέχισης κάποιας εργασίας.

Εικόνα 5: Εικόνα ΦΕ με εικονίδια³

Εικόνα 6: Χρήση σχημάτων ως άσκηση⁴

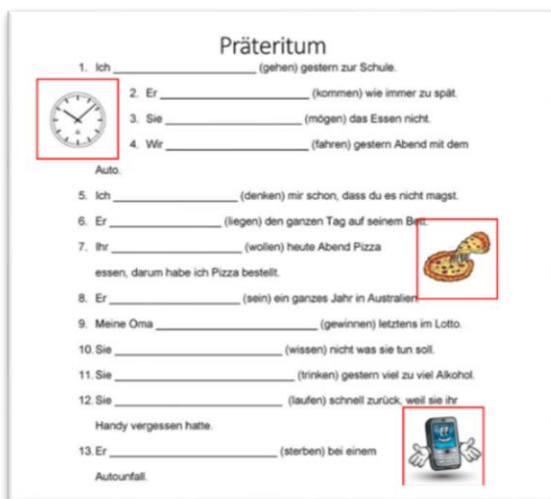
Τα σχήματα, επίσης, μπορεί να χρησιμοποιηθούν ως διακοσμητικά στοιχεία, ως οδηγία ή ακόμα και ως εργασία ή άσκηση (Εικόνα 6). Το παράδειγμα στην εικόνα δείχνει καλλιγραφική άσκηση, όπου ο μαθητής καλείται να επιλέξει μέρος του γεωμετρικού σχήματος για να σχεδιάσει ένα γράμμα ή έναν αριθμό.

Τα διακοσμητικά στοιχεία

Εικόνες: Οι εικόνες και εικονογραφήσεις λειτουργούν σε πολλαπλά επίπεδα. Ως διακοσμητικά στοιχεία αναλαμβάνουν το ρόλο να χαλαρώσουν τον αυστηρά εκπαιδευτικό χαρακτήρα του φύλλου εργασίας. Δεδομένου ότι η χρήση τους είναι καθημερινή και συχνά επιβαρύνει τους μαθητές με πρόσθετο υλικό (Schümer 1991), οι εικόνες προσθέτουν στοιχεία αισθητικής και προσδίδουν με τον τρόπο αυτό μία διέξοδο ανακούφισης για το μαθητή (Εικόνα 7). Παράλληλα, αν οι εικόνες σχετίζονται άμεσα με το περιεχόμενο, μπορούν να αξιοποιηθούν και ως εφελκτήριο για τη δημιουργία ενδιαφέροντος, κινητοποιώντας τη φαντασία του μαθητή.

³ https://de.islcollective.com/resources/printables/worksheets_doc_docx/a1_-_das_perfekt_-_tabellen/partizip-ii/108458

⁴ https://de.islcollective.com/resources/printables/worksheets_doc_docx/abc/zahlw%C3%B6rter/108288

Εικόνα 7: Χρήση εικόνων ως διακοσμητικά στοιχεία χωρίς σύνδεση με το περιεχόμενο του ΦΕ⁵

Εικόνα 8: ΦΕ με έντονα χρώματα που παραπέμπουν στο περιεχόμενο⁶

Μπορντούρες και χρώμα φόντου: Η χρήση (έγχρωμης) μπορντούρας και έντονων χρωμάτων υπόκειται στους περιορισμούς της αναπαραγωγής του φύλλου εργασίας. Ωστόσο, υποστηρίζουν έντονα την καλαισθησία του και βοηθούν στη συναισθηματική εμπλοκή του μαθητή. Σε συνδυασμό με τις βοηθητικές εικονογραφήσεις μπορούν να δημιουργήσουν ένα αυτοτελές διδακτικό αντικείμενο (Εικόνα 8).

Χρώμα γραμματοσειράς: Σε φύλλα εργασίας που προβάλλονται προστίθεται η δυνατότητα χρήσης χρωμάτων για την εισαγωγή ή την έμφαση δομικών ή επικοινωνιακών στοιχείων. Η χρήση χρωματοκώδικα (π.χ. «κόκκινο» δηλώνει «προσοχή» ή «κίνδυνο») υποστηρίζει τη διδακτική λειτουργία του φύλλου εργασίας, χωρίς να επιφορτίζει με θεωρητικές περιγραφές (Εικόνα 9).

⁵ https://de.islcollective.com/resources/printables/worksheets_doc_docx/pr%C3%A4teritum/imperfekt-pr%C3%A4teritum-vergangenheit/107476

⁶ https://de.islcollective.com/resources/printables/worksheets_doc_docx/fuball_weltmeisterschaften_2018/grundstufe-a2/107366

Εικόνα 9: Χρήση έγχρωμης γραμματοσειράς για την ένδειξη σπουδαιότητας⁷

Τα τυπογραφικά στοιχεία

Πλαίσια κειμένων: Τα πλαίσια που περιβάλλουν τα κείμενα σε ένα φύλλο εργασίας λειτουργούν ως περιορισμός του οπτικού πεδίου και «εγκυβωτίζουν» το κειμενικό στοιχείο. Με τον τρόπο αυτό, το κείμενο αποκτά ξεχωριστή υπόσταση και παρουσία στο φύλλο εργασίας, η οποία μπορεί να αξιοποιηθεί με διάφορους τρόπους. Η χρήση διαβαθμισμένων χρωμάτων ή διαφορετικού πάχους μπορεί να ενισχύσει αυτή τη λειτουργία, αφού ένα έντονο περίγραμμα δηλώνει πιο μεγάλη σημασία του περιεχομένου, απ' ό τι ένα πιο λεπτό.

Μέγεθος και είδος γραμματοσειράς: Ανάλογα με την ηλικιακή ομάδα που πρόκειται να αξιοποιήσει το ΦΕ, επιλέγεται και το μέγεθος αλλά και το είδος της γραμματοσειράς. Έτσι είναι λογικό, πως αν το φύλλο εργασίας απευθύνεται σε παιδιά μικρής ηλικίας, η γραμματοσειρά θα πρέπει να είναι μεγάλη, ευδιάκριτη και με σαφή όρια στις γωνίες. Από την άλλη, όταν απευθύνεται σε μεγαλύτερης ηλικίας, έμπειρους στην ανάγνωση, μαθητές, η γραμματοσειρά και το μέγεθός της μπορεί να μικρύνουν. Σαφώς, το είδος της γραμματοσειράς και η τυπογραφική της διάταξη (έντονα, πλάγια, υπογραμμισμένα) κατέχουν παράλληλα σημειολογική θέση, δηλώνοντας το βαθμό σπουδαιότητας ή την ιεράρχηση του κειμένου.

Περιθώρια σελίδας, κεφαλίδες και υποσέλιδα: Ο καθορισμός των περιθωρίων της σελίδας, σε συνδυασμό ενδεχομένως με τη χρήση κάποιας μορφοτύρα, μπορεί να υποστηρίξει τη λειτουργικότητα του φύλλου εργασίας, αφού η ανάλογη επιλογή αριστερού περιθωρίου μπορεί να επιτρέψει την ενσωμάτωση του σε ντοσιέ. Παράλληλα, ένα μεγαλύτερο περιθώριο, αριστερά ή δεξιά του κειμένου, μπορεί να λειτουργήσει διδακτικά, αφού δίνει τον απαραίτητο χώρο για σημειώσεις, πλαγιότιτλους, κεφαλίδες, κ.ο.κ.

⁷https://de.islcollective.com/resources/printables/worksheets_doc_docx/m%C3%BCndliche_kommunikation_-_ratschl%C3%A4ge/grundstufe-a2/107578

Αντίστοιχα, ο χώρος της κεφαλίδας ή του υποσέλιδου μπορεί να αξιοποιηθεί για την αναγραφή σταθερών τμημάτων του φύλλου εργασίας. Έτσι, για παράδειγμα, η επωνυμία του εκπαιδευτικού ιδρύματος ή του μαθήματος μπορεί να εντάσσεται στην κεφαλίδα, προσφέροντας με τον τρόπο αυτό μία συνέχεια και ένταξη του στην κανονική διδακτική πορεία του μαθήματος. Από την άλλη, το υποσέλιδο προσφέρεται για την αναγραφή αριθμών σελίδων, εφόσον πρόκειται για πολυσέλιδο υλικό, ή ημερομηνιών υποβολής εργασιών, κ.ο.κ.

7.7.3.2.1 Δειγματική διάταξη στοιχείων ενός ΦΕ

Ας δούμε μερικά παραδείγματα πιθανής διάταξης των φύλλων εργασίας, όπου περιλαμβάνονται τα παραπάνω στοιχεία. Για να διευκολυνθεί η ομοιόμορφη και ενιαία περιγραφή των διαφόρων στοιχείων του φύλλου εργασίας και της διάταξής τους, θα χρησιμοποιηθούν τα ακόλουθα στοιχεία:

Θέση 1: Τίτλος

- Είναι συνήθως μονολεκτική, ατελής ή ασύνδετη σύνταξη με στόχο την προσέλκυση του ενδιαφέροντος του μαθητή.

Θέση 2: Οδηγίες

- Είναι συνήθως περιγραφική ή πληροφοριακή παράγραφος με σαφείς οδηγίες ή κατευθύνσεις εργασίας.

Θέση 3: Διακοσμητικό στοιχείο

- Είναι πολυτροπικό κείμενο που απευθύνεται σε διάφορες νοητικές διεργασίες, ανάλογα με το περιεχόμενό του.

Θέση 4: Πλαίσιο κειμένου (εμφανές με περίγραμμα, ή αφανές χωρίς περίγραμμα)

- Ορίζει με σαφήνεια τα όρια του κειμένου ή των λοιπών εκπαιδευτικών ή λειτουργικών περιεχομένων. Μπορεί, ανάλογα με την ηλικία της ομάδας στόχου, να αποτελείται από πλαίσια, λεζάντες, εικόνες ή να είναι αφανής.

Θέση 5: Κείμενο

- Είναι συνήθως μονοτροπικό στατικό κείμενο, το οποίο μπορεί να υποστηρίζεται από πολυτροπικά στοιχεία (εικόνες, σκίτσα, γραφήματα, κ.ο.κ.). Αποτελεί τον βασικό άξονα εργασίας και καταλαμβάνει συνήθως το μεγαλύτερο μέρος του φύλλου εργασίας.

Θέση 6: Οδηγίες Δραστηριότητας

- Λειτουργεί ως διευκρινιστικό στοιχείο καθοδήγησης για κάθε μία δραστηριότητα και ακολουθεί τους βασικούς περιορισμούς που ισχύουν για τις οδηγίες.

Θέση 7: Δραστηριότητες, π.χ. ελεύθερης παραγωγής λόγου

- Προσφέρει τον αναγκαίο χώρο για την εκπλήρωση μαθησιακών δραστηριοτήτων συγγραφής κειμένου, επιλογής δεδομένων ή παρόμοιων δραστηριοτήτων παραγωγής γραπτού λόγου.

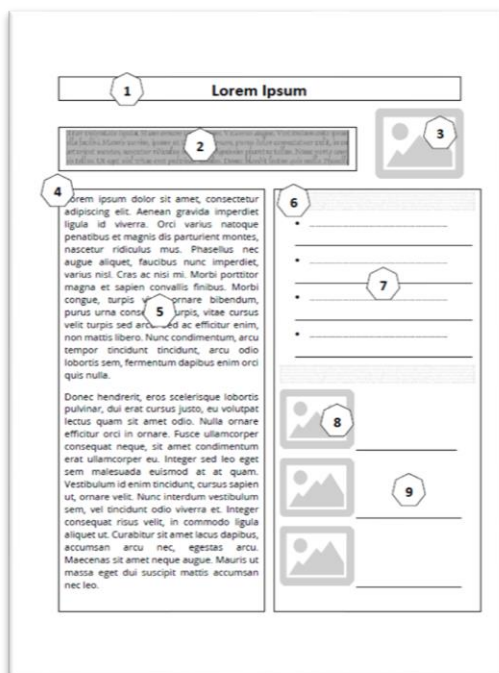
Θέση 8: Οπτικά ερεθίσματα, π.χ. εικόνες, γραφήματα, σχέδια, ψηφιακό πολυτροπικό περιεχόμενο

- Μπορεί να χρησιμοποιηθούν σε συνδυασμό με τα στοιχεία της θέσης 7 (Δραστηριότητες) είτε ως οπτικό ερέθισμα, είτε ως λειτουργικό στοιχείο μάθησης (π.χ. μεταγλωσσικού περιεχομένου, ως διασύνδεση σε ψηφιακό πόρο, κ.ο.κ.).

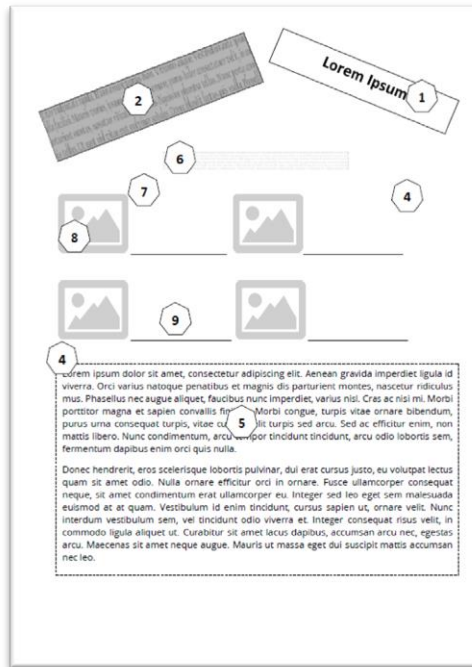
Θέση 9: Χώρος συγγραφής κειμένου

- Συνδυάζει τα χαρακτηριστικά των θέσεων 7 και 8, προσφέροντας τον αναγκαίο χώρο συγγραφής κειμένου ή ανταπόκρισης σε οδηγίες ενασχόλησης.

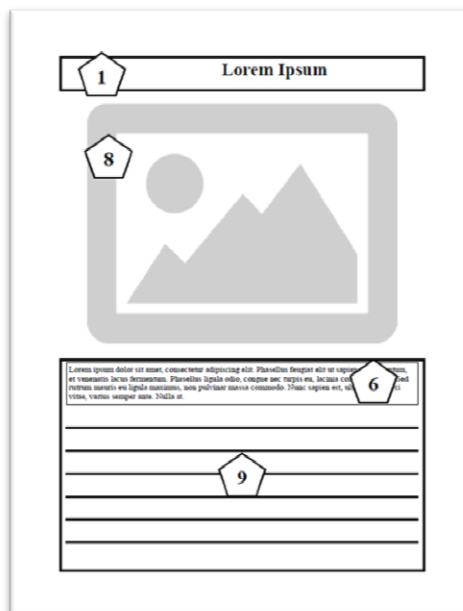
Ακολουθούν μερικά παραδείγματα πιθανής διάταξης Φύλλων Εργασίας, σύμφωνα με συγκεκριμένους τρόπους χρήσης:

➤ **Παραδοσιακό μεικτό φύλλο εργασίας**

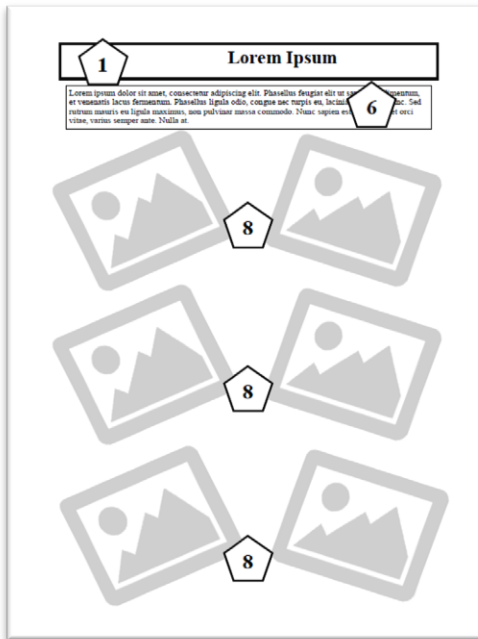
- **Φύλλο εργασίας με επίκεντρο τα οπτικά ερεθίσματα που λειτουργούν ως τίτλοι / περιγραφές για κείμενο (αντιστοιχίση)**

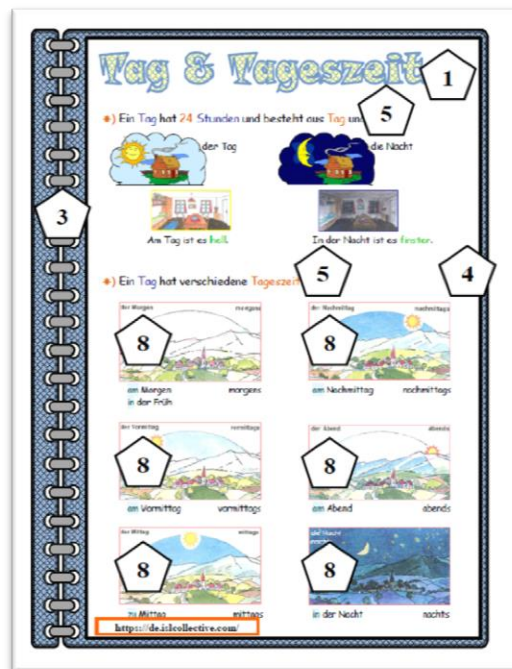
- **Φύλλο εργασίας με οπτικό ερέθισμα ως αφορμή για αποκλίνουσα παραγωγή γραπτού λόγου**

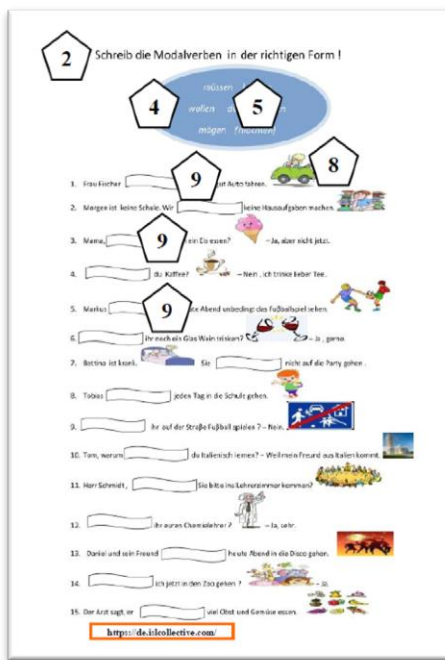
- **Φύλλο εργασίας με οπτικά ερεθίσματα για την αποκλίνουσα παραγωγή προφορικού λόγου**

- **Φύλλο εργασίας για την εισαγωγή/ανακεφαλαίωση λεξικογραμματικών στοιχείων**

➤ **Φύλλο εργασίας για την άσκηση δομικών στοιχείων με τη χρήση οπτικών ερεθισμάτων**

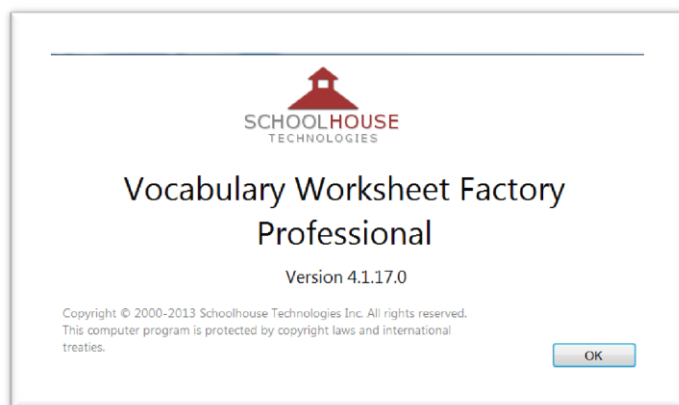

7.7.3.2.1 Επιλογή των κατάλληλων εργαλείων δημιουργίας φύλλων εργασίας

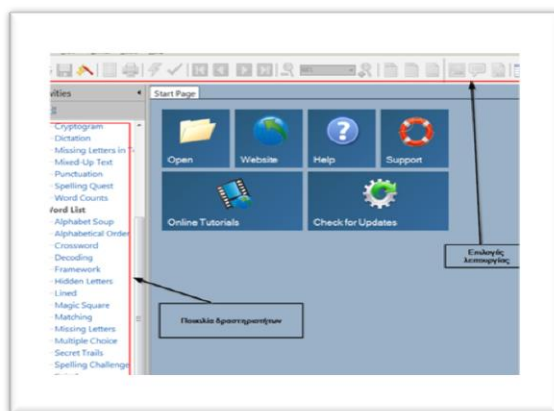
Ένα σημαντικό στοιχείο για την κατάλληλη και αποτελεσματική δημιουργία φύλλων εργασίας είναι η επιλογή των σωστών εργαλείων. Ήδη από τις αρχές της σύγχρονης τεχνολογίας αναπαραγωγής υλικού με τη χρήση πολυγράφων και, στη συνέχεια, φωτοτυπικών μηχανημάτων, η αναπαραγωγή υλικών που προέρχονταν από άλλες πηγές (εφημερίδες, περιοδικά, βιβλία, κ.ο.κ.) αποτελούσε το βασικότερο στοιχείο δημιουργίας φύλλων εργασίας.

Στην εποχή της ψηφιακής επεξεργασίας κειμένου και εικόνας, η χρήση παρόμοιων αποσπασμάτων, αν και συνεχίζει να είναι μία προσφιλής τακτική, ωστόσο δεν είναι πλέον η πρώτη επιλογή του δημιουργού. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός, ότι τα περισσότερα «έτοιμα» υλικά προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα και δεν είναι σύνηθες η χρήση τους, χωρίς η αναπαραγωγή αυτή να εντάσσεται σε αυστηρά νομικά πλαίσια. Από την άλλη, η δημιουργία φύλλων εργασίας για συγκεκριμένες διδακτικές περιστάσεις, προφανώς καθορίζεται από την ίδια ομάδα στόχο και τις ιδιαίτερες ανάγκες της, όπως έχει καταγραφεί σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στη Γερμανία ήδη στα τέλη του 20ου αιώνα (Schümer 1991).

Η δημιουργικότητα του εκπαιδευτικού περιορίζεται μόνο από τις γνώσεις του στη χρήση των αναγκαίων εργαλείων, ώστε να επιτυγχάνεται το επιθυμητό αποτέλεσμα.⁸ Για τη δημιουργία των παραπάνω δειγμάτων χρησιμοποιήθηκαν, για παράδειγμα, δυο διαδεδομένα ψηφιακά εργαλεία επεξεργασίας κειμένου και εικόνας, το Word και το Publisher της Microsoft. Τα συγκεκριμένα εργαλεία επιτρέπουν τόσο το σχεδιασμό της σελίδας με γραφικά στοιχεία όσο και τη σύνταξη μικρότερων ή εκτεταμένων κειμένων και άλλων στατικών στοιχείων. Φυσικά, μπορούν να χρησιμοποιηθούν και άλλα λογισμικά για τη δημιουργία φύλλων εργασίας, όπως για παράδειγμα το Vocabulary Worksheet Factory της Schoolhouse Technologies (Εικόνα 10), το οποίο επιτρέπει την ανάπτυξη φύλλων εργασίας με διάφορους προκαθορισμένους τύπους δραστηριοτήτων (Εικόνα 11). Μάλιστα επιτρέπει τη δημιουργία Απαντητικών Φύλλων για την ευκολότερη (αυτο)αξιολόγηση των δραστηριοτήτων.

Εικόνα 10: Απόσπασμα οθόνης (screenshot) της σελίδας δεδομένων του VWFP

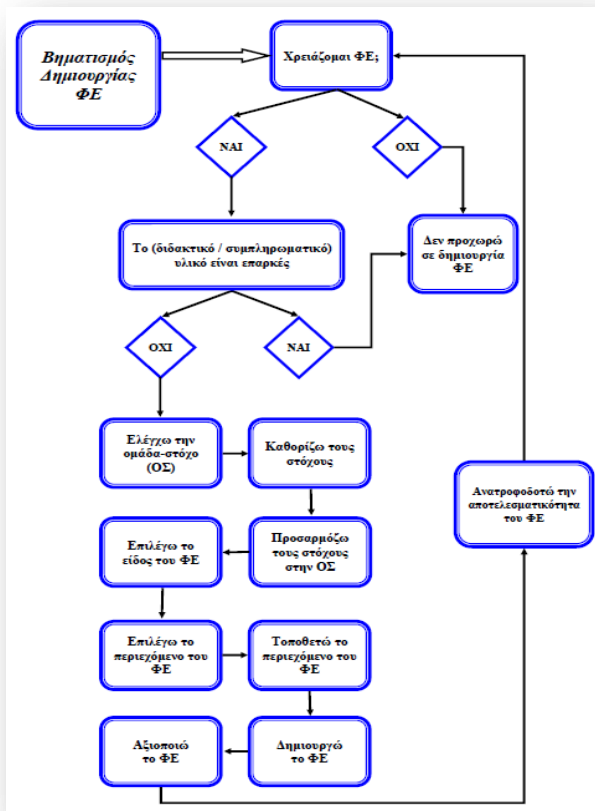
Εικόνα 11: Απόσπασμα οθόνης (screenshot) της κεντρικής σελίδας του VWFP

⁸ Για το λόγο αυτό, το αίτημα για συνεχή ενημέρωση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα χρήσης εργαλείων ΤΠΕ συνεχίζει να είναι ένα από τα βασικότερα ζητήματα συζήτησης (Ζέππος 2017).

Είναι σαφές, ότι η επιλογή του εργαλείου, παραδοσιακού ή ψηφιακού ή συνδυασμός των δυο, καθώς και η τελική διάταξη του φύλλου εργασίας αποτελεί επιλογή του εκπαιδευτικού. Είναι επίσης αυτονόητο αλλά και επιθυμητό, κάθε εκπαιδευτικός να προσαρμόζει τη δημιουργία τους στις συνθήκες διδασκαλίας που αντιμετωπίζει, ώστε να υποστηρίζονται διδακτικά όσο το δυνατό περισσότεροι μαθητές.

7.7.3.2.2 Σχηματική περιγραφή πορείας δημιουργίας Φύλλου Εργασίας

Ολοκληρώνοντας την παρουσίαση, παρατίθεται στη συνέχεια μία σχηματική παράσταση του προτεινόμενου βηματισμού δημιουργίας φύλλων εργασίας (Εικόνα 12), σύμφωνα με τα προλεγόμενα. Στο σχήμα περιγράφεται με σαφήνεια η διαδικασία ανατροφοδοτικής αξιολόγησης του φύλλου εργασίας (ΦΕ) για την ομάδα στόχο (ΟΣ). Ο βηματισμός αυτός είναι ίσως ο πιο σημαντικός, αφού ελέγχει την αποτελεσματικότητα του σχεδιασμού, την ορθότητα των επιλογών και αναδεικνύει τις αναγκαίες παρεμβατικές εμπειρικές προτάσεις για τη βελτίωση του υλικού.

Εικόνα 12: Προτεινόμενος βηματισμός δημιουργίας φύλλων εργασίας

7.7.3.2.2 Βιβλιογραφία

- Bolsunovskaya, L. M., Phillips, C., Korotchenko, T. V, Matveenکو, I. A., Strelnikova, A. B., & Ulyanova, O. S. (2015). Project-based Method in Teaching Foreign Language for Specific Purposes. *Procedia -Social and Behavioral Sciences*, 215, 176–180. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.11.615>
- Carhill-Poza, A. (2017). Re-examining English language teaching and learning for adolescents through technology. *System*, 67, 111–120. <https://doi.org/10.1016/j.system.2017.05.003>
- Gardner, H., & Hatch, T. (1989). Multiple Intelligences go to School - Educational Implications of the Theorz of Multiple Intelligences. *Educational Researcher*, 18(8), 4–10. <https://doi.org/10.3102/0013189X018008004>
- Hühner, G. (2009). Motivation: DaF-Unterricht im Kontext von Fremdsprachenlernen als Lebenspraxis. Ανακτήθηκε από <http://www.gerald.huehner.org/ptuj/motiva.pdf>
- İşigüzel, B. (2011). Die Motivation: das Hormon des Fremdsprachenunterrichts. *Mersin University Journal of Faculty of Education*, 7(1), 29–41. Ανακτήθηκε από <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/mersinefd/article/view/1002000226/1002000140>
- Jewitt, C. (2008). Multimodality and Literacy in School Classrooms. *Review of Research in Education*, 32, 241–267. <https://doi.org/10.3102/0091732X07310586>
- Katie Davis, Christodoulou, J., Seider, S., & Gardner, H. (2011). The theory of multiple intelligences. *The Cambridge Handbook of Intelligence*, 02138(617), 485–503. <https://doi.org/10.1007/BF02648057>
- Kirschner, P. A., & De Bruyckere, P. (2017). The myths of the digital native and the multitasker. *Teaching and Teacher Education*, 67, 135–142. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2017.06.001>
- Lam, S., Cheng, R. W., & Ma, W. Y. K. (2008). Teacher and student intrinsic motivation in project-based learning. *Instructional Science*, 37, 565–578. <https://doi.org/10.1007/s11251-008-9070-9>
- Lavalle, P. I., & Briesmaster, M. (2017). The study of the use of picture descriptions in enhancing communication skills among 8th-grade students - Learners of English as a foreign language. i.e.: *Inquiry in Education*, 9(1), 1–16. Ανακτήθηκε από https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=The+Use+of+Picture+Descriptions+in+Enhancing+Communication+Skills+Amongst+Eighth-Grade+Learners+of+English+as+a+Foreign+Language+Pamela+L.+Lavalle+Universida+d+Auton%2C+Temuco%2C+Tem&btnG=

- Mansourzadeh, N. (2014). A Comparative Study of Teaching Vocabulary through Pictures and Audio-visual Aids to Young Iranian EFL Learners. *Journal of Elementary Education*, 24(1), 47–59. Ανακτήθηκε από http://pu.edu.pk/images/journal/JEE/PDF-Files/3_Nurullah_Mansourzadeh_24_1_2014.pdf
- McDonald, E. (2012). Aristotle, Saussure, Kress on speech and writing: Language as paradigm for the semiotic? *Language and Communication*, 32(3), 205–215. <https://doi.org/10.1016/j.langcom.2012.04.007>
- Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants. *On the Horizon*, 9(5), 1–6. <https://doi.org/10.1108/10748120110424816>
- Schümer, G. (1991). Arbeitsblätter und Grundschulunterricht. Ergebnisse einer Umfrage unter Schulleitern und Lehrern aus vier Bundesländern. *Zeitschrift für Pädagogik*, 37(5), 807–825.
- Vladu, D.-E. (2009). Die Rolle der Bilder im DaF-Unterricht auf Grundschulniveau. *Neue Didaktik*, 1, 103–110. <http://dppd.ubbcluj.ro/germ/neuedidaktik/index.html>
- Wardani, D. S., Kirana, T., & Ibrahim, M. (2018). The Development of Student’s Activity Sheets (SAS) Based on Multiple Intelligences and Problem-Solving Skills Using Simple Science Tools. *Journal of Physics: Conference Series*, 947(1). <https://doi.org/10.1088/1742-6596/947/1/012047>
- Widodo, P. (2013). Zur Entwicklung der motivierenden Lernmaterialien im DaF Unterricht. Στο *Motivation und Motivieren im Unterricht Deutsch als Fremdsprache*. Bangkok, Thailand: The second International Conference for German as a Foreign Language in South East Asia. <http://staffnew.uny.ac.id/upload/131662621/penelitian/Zur+Entwicklung+der+motivierenden+Lernmaterialien+im+DaF+Unterricht.pdf>
- Zeppos, D. (2017). Project-Based Foreign Language Learning A tool to serve globalized professional needs. Στο *Επίκαιρα Προβλήματα Επιστημονικής Γνώσης Νέων Τεχνολογιών TEK 2017*. Surgut: academia.edu. <https://www.academia.edu/s/c43e1c162f/project-based-foreign-language-learning-a-tool-to-serve-globalized-professional-needs>
- Ζέπος, Δ. (2017). Πρόταση Δημιουργίας Πλαισίου Προδιαγραφών Προγράμματος Προπτυχιακών και Μεταπτυχιακών Σπουδών για την Εφαρμογή Τεχνικών CLIL με τη Χρήση Αρχών TRACK στο πλαίσιο του ΕΠΣ-ΞΓ. Στο Α. Λιοναράκης, Σ. Ιωακειμίδου, Μ. Νιάρη, Γ. Μανούσου, Τ. Χαρτοφύλακα, Σ. Παπαδημητρίου, & Αποστολίδου Άννα (Επιμ.), *9th International Conference in Open & Distance Learning*, 23-26 November 2017 (σσ 42–57). Αθήνα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Ανακτήθηκε από <https://e proceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/openedu/article/view/1082/1218>